

Kultura varčevanja z energijo v Quebecu: problemi in vidiki

OZADJE

Hydro-Quebec je eno izmed največjih elektrogospodarstev, ki se ponaša z instalirano močjo več kot 30.000 MW in celotno prodajo skoraj 150.000 GWh leta 1994. Hydro-Quebec je edinstven v tem, da proizvaja 95 % svoje moči iz hidroelektrarn in jo dobavlja 3,3 milijonom porabnikov na ozemlju, velikem 1,6 milijona kvadratnih kilometrov. Dve tretjini od njene trimilijonske potrošniške baze porabi letno samo za segrevanje povprečno 14.000 kWh. Njena tarifa 6,4 centov za kilovatno uro je najnižja v Severni Ameriki.

ENERGETSKA UČINKOVITOST V HYDRO-QUEBECK

V šestdesetih letih je Hydro-Quebec pomagal pri energetske izboljšavi vodnega grelca. V naslednjem desetletju je izdelal standarde in napotke za graditelje domov, kako optimalno izkoristiti električno energijo v stanovanjih. V osemdesetih letih so njeni programi finančne pomoči ustvarili svetovno največjo koncentracijo dvojnih, stanovanjskih in komercialnih, energetskih ogrevalnih sistemov.

V začetku devetdesetih let je Hydro-Quebec sprožil obsežne programe učinkovitosti, ki naj bi

prinesli do leta 2000 letno 9,3 TWh prihrankov. Ti programi bodo stali 1,4 milijarde dolarjev, medtem ko bodo prihranili približno 4 milijarde dolarjev.

Pred letom 1990 ni bilo v quebeški družbi kot celoti storjeno ničesar, kar bi omogočilo kulturo varčevanja z energijo. Celo nasprotno, oglaševalne kampanije so se usmerjale na izredno nizke cene elektrike in tako spodbujale hiperporabo. Danes Hydro-Quebec poziva svojo potrošniško bazo, da sodeluje pri znatnem kulturnem premiku.

PRAKTIČEN MODEL SPREMEMBE OBNAŠANJA

Kako se lahko spremeni družba, ki je bila hiperporabnik električne energije, v porabniško učinkovito? Katere vrednote je potrebno priključiti, da bi potrošnik privzel novo kulturo energetske učinkovitosti kot svojo? Katero obnašanje je potrebno spremeniti? Katere ovire so prisotne in kateri faktorji pridejo v poštev za njihovo preseganje? Kakšne so akcije in argumenti, ki naj bi prinesli zaželjene vedenjske spremembe?

Model za implementacijo nove kulture varčevanja in vedenjskih sprememb, ki iz tega izhajajo, nam daje odgovore na ta vprašanja. Po-

doben model, v celoti ali po delih, je lahko uporaben tudi v drugih družbah.

Vrednote

Uspešno varčevanje energije mora temeljiti na treh bistvenih vrednotah: nadzor izgube, zagotovitev udobja in finančni prihranki. (Glej sliko 1) Te tri vrednote bodo, na različne načine, določale, ali bo uporaba energije učinkovita.

Varčevanje z energijo in proces sprememb obnašanja

Uporabljeni so bili trije procesi sprememb obnašanja v povezavi s tremi vrednotami. Za vsako od treh vrednot smo določili prevladujoče začetno obnašanje, ovire, ki lahko prejucirajo spremembe obnašanja, pogoje za premagovanje teh ovir ter potrebne akcije za uvajanje vedenjskih sprememb. (Glej slika 2)

Proces 1: Nadzor izgube (Slika 3)

Vrednota: Od svojega začetka je varčevanje z energijo utemeljeno v družbeni vrednoti prevladujočega diskurza porabništva: nadzor izgube. S sklicevanjem na to vrednoto smo bili sposobni premika od hiperpotrošnje energije (potrošniki je niso videli kot takšno) k racionalizirani porabi. Z upoštevanjem ugleda trajnostnega razvoja in popularnosti gibanja proti odpadkom je možno prikazati varčevanje z energijo v svetli luči.

Obnašanje: Sklicevanje na nadzor izgube kot vrednoto je bilo ključnega pomena pri nasprotovanju doslej prevladujoče percepcije elektrike kot neomejenega vira in hkratne odsotnosti javnega razumevanja za varčevanje z energijo. Prevladujoče obnašanje lahko povzamemo takole: zakaj varčevati z energijo, ko pa se je še včeraj spodbujala hiperporaba?

Odločujoči faktor: Družbena upravičenost varčevanja z energijo je bila izbrana kot protiutež obtožbi hiperporabi.

Akcija: V okviru slogana "Nočem, ne trošim" je trajala intenzivna dveletna kampanja. Izbrane so bile tri strategije: razložiti razloge za program varčevanja z energijo, postopoma povezati posameznikovo zavest s širšimi družbenimi zadevami ter ponuditi potrošnikom konkretne načine varčevanja z energijo.

Proces 2: Zagotoviti udobje (Slika 4)

Vrednota: Varčevanje z energijo kot kolektivni projekt ne more uspeti, če postavlja pod vprašaj

posameznikovo udobje. Zato je udobje kot vrednota v programu postavljeno na visoko mesto.

Obnašanje: Ljudje so na splošno samozadovoljni glede svojih potrošniških navad in so prepričani, da so dobro obveščeni o uporabi elektrike.

Odločujoči faktor: Takšno obnašanje vodi do treh tipov ovir.

Reakcijo nezaupanja lahko opazimo pri ljudeh, ki verjamejo, da so že storili dovolj za varčevanje z elektriko. Oziroma brezbriznost ali odpor do novih informacij med tistimi, ki se čutijo opehane zaradi novih zahtev. Drugačna vrsta ovire nastaja zaradi omejenega pristopa do informacij, še posebno med mladimi in manj izobraženimi ljudmi. Zaradi velikega števila medijev prihaja do fragmentiranja publike, zaradi omejenosti segmenta populacije na določen medij ter zaradi omejenih razpoložljivih virov, da bi dosegli vse potrošnike, je veliko težje doseči cilj in lažje zaiti v elitizem.

Pogoji uspeha, ki jih postavljajo te ovire, so dvojni:

- dati na razpolago več informacij predvsem tistim, ki so prepričani, da že vedo dovolj oziroma vlagajo dovolj napora v varčevanje z elektriko.
- zagotoviti informativno in tehnično pomoč tistim potrošnikom, katerih pasivnost jim onemogoča delovanje.

Akcija: Potrebno je spodbujati nova obnašanja in identificirati izvore izgub: to sta prioritetni nalogi. Prepričanje porabnikov, ki trdijo, da že "vse vedo" in "storijo vse" je treba nadomestiti z novimi načini varčevanja energije. V Quebecu je bilo to storjeno s programom ECONOS, ki je spodbujal energetske varčne izdelke ter ECOK-ILO programom lastne analize gospodinske porabe, ki vključuje tudi distribucijo energetske varčnih izdelkov.

Proces 3: Finančni prihranki (Slika 5)

Vrednota: Varčevanje z energijo pomeni prihranek denarja. Učinek takšne vrednote je lahko izreden, če so vidne njene posledice na potrošnikovem računu za elektriko.

Obnašanje: Težko je analizirati prihranke, ki izhajajo iz zavestnega delovanja. Odsotnost dejanskega dokaza o učinkovitosti takšnega napora je lahko zavora želji po nadzoru trošenja elektrike. Še posebno takrat, ko gre za manjše akcije.

Odločujoči faktor: Podrobno prikazati dobljeni prihranek je priporočljivo samo takrat, ko je jasno, da bodo imele akcije izmerljiv učinek. Če tega ni, če je težko oceniti dejanski prihranek ali pa ni prave "kompenzacije", se je nekaterim potrošnikom težko odločiti. Drugi se bodo morda zadovoljili z vednostjo, da so prihranili nekaj, čeprav ne bodo natančno vedeli, kaj.

Akcija: Oblikovani so bili trije programi za varčevanje z energijo. Prvi predvideva namestitve elektronskih termostatov v zgradbah opremljenih z baseboard(?) grelci (65 % vsega stanovanjskega ogrevanja). V njegovi zgodnji fazi je od tega programa pričakovati, da bo imel znaten vpliv na račun za elektriko. Zmanjšal bo letni strošek električnega ogrevanja za 10 %.

Druga dva programa sta usmerjena na termalni ovoj (kontrola izolacije in odtakanja toplote) ter promocijo energetske učinkovitih hiš.

V vseh treh primerih potrošniki sami krijejo del stroškov udeležbe v teh programih. Proces "finančni prihranek" bo postal dominanten, ker omogoča potrošnikom, da sami izračunajo donosnost svoje investicije.

SPREMEMBE OBNAŠANJA

Nova kultura varčevanja z energijo v Quebecu počasi dobiva svoje korenine. V zadnjih petih letih se je dvignila zavest (\$ 30 milijonov USD), medtem ko so se programi ECONOS in ECOKILO (\$ 42 milijona USD) osredotočili na dva procesa: kontrolo izgube in udobje. To dvoje je omogočilo spremembo obnašanja na dveh področjih: *navade, naprave in priključki*.

Navade

Delež prebivalcev, ki so spremenili svoje navade v zvezi s potrošno energije, je v zadnjih petih letih narasel za deset odstotkov, od 67 % leta 1990 na 77 % leta 1994.

Število tistih, ki so zmanjšali obseg razsvetljave se je povečal za 14 odstotkov, od 65 % leta 1990 na 70 % leta 1994. Podoben napredek je opaziti pri segrevanju vode. Od 47 % leta 1990 je delež tistih, ki so sprejeli varčevalne ukrepe, narasel leta 1994 na 59 %, to je 12 % povečanje.

Srednja temperatura segrete vode je padla od 58,2°C na 56,4°C v istem časovnem obdobju.

Naprave in priključki

Delež gospodinjestev, ki so zamenjala standardne žarnice z nizkovoltažnimi, je narasel od 46 % v letu 1990 na 53 % leta 1994.

Delež gospodinjestev, ki so namestila energetske učinkovite naprave, se je v petih letih podvojil, od 25 % na 49 %.

ZAKLJUČEK

Udobje

Ukrepi varčevanja z energijo, ki zahtevajo spremembe življenjskega stila in navad, običajno zgrešijo ali so kratkotrajni, če vodijo v zmanjšanje udobja.

Finančne koristi

Varčevalni ukrepi z minimalno finančno koristjo nimajo pravega učinka. Samo dejstvo, da obstajajo znatne koristi, je lahko dovolj za vzpostavitev zaželenega obnašanja.

Nadzor izgube

Ko uporabnost varčevanja energije ni mogoče izraziti zgolj finančno, je potrebno uporabiti močne družbene trende, ki bodo vršili pritisk na potrošnike in jim vzbujali občutek krivde zaradi nesodelovanja. V našem modelu nadzor izgube predstavlja najmočnejši izbrani družbeni trend.

Ohranjanje družbene zavesti

V procesu oblikovanja nove kulture morajo biti varčevalni ukrepi vedno znova na dnevnem redu, ker le tako ni ogroženo že doseženo. Predvsem pa se mora ohranjati koherenten skupni diskurz, da se izognemo spodkopavanju kredibilnosti projekta.

Temeljne vrednote

1. Nadzor izgube

Izguba kontrole je povezana s pojmom trajnostnega razvoja (varovanje interesov prihodnjih generacij) in ponuja izziv prevladujoči potrošniški kulturi.

2. Udobje

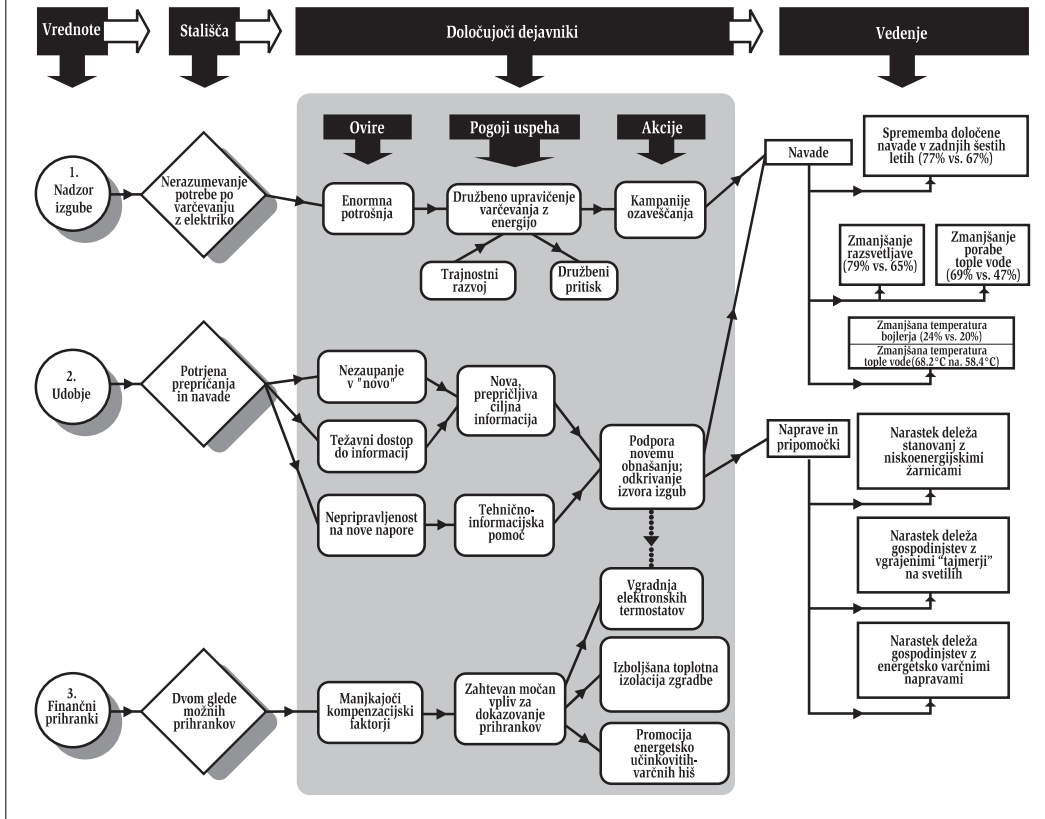
Uspeh varčevalnih ukrepov z energijo, ki naj bi prinesli spremembe, je v nevarnosti, če je njihov rezultat izguba udobja. Ta faktor bo postal izredno pomemben, ko bodo ljudje začeli preživljati več časa doma.

3. Finančni prihranki

V ukrepih varčevanja energije mora investiranje biti profitno s kratkoročnim povračilom in najmanjšim možnim tveganjem.

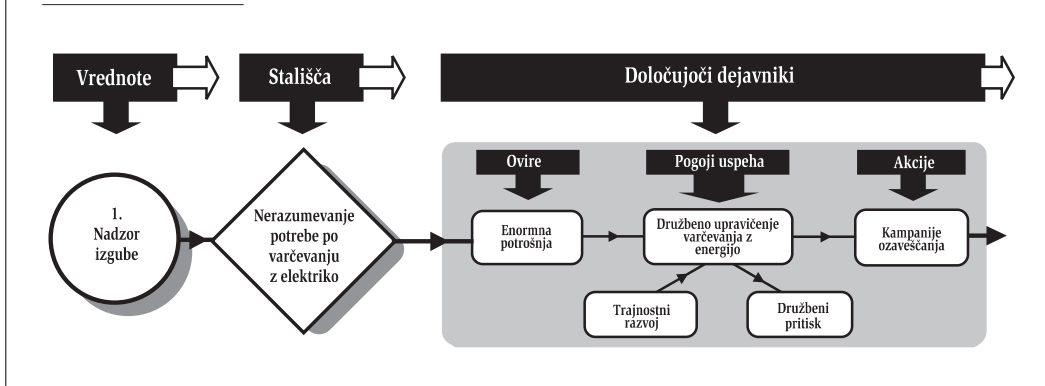
Prevedel: Samo Škrbec

Uporabni model za spremembo vedenja Energetsko varčevalna kultura v Quebeških gospodinjstvih: problemi perspektive

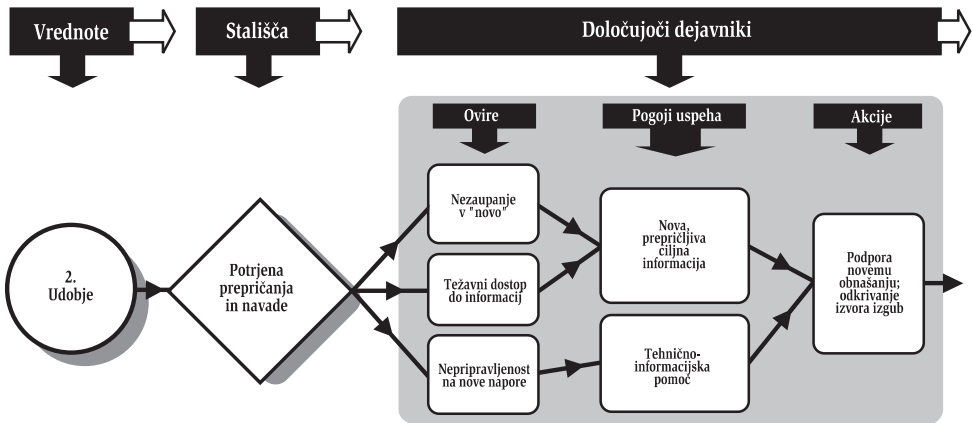
Slika 1

Proces 1: Nadzor

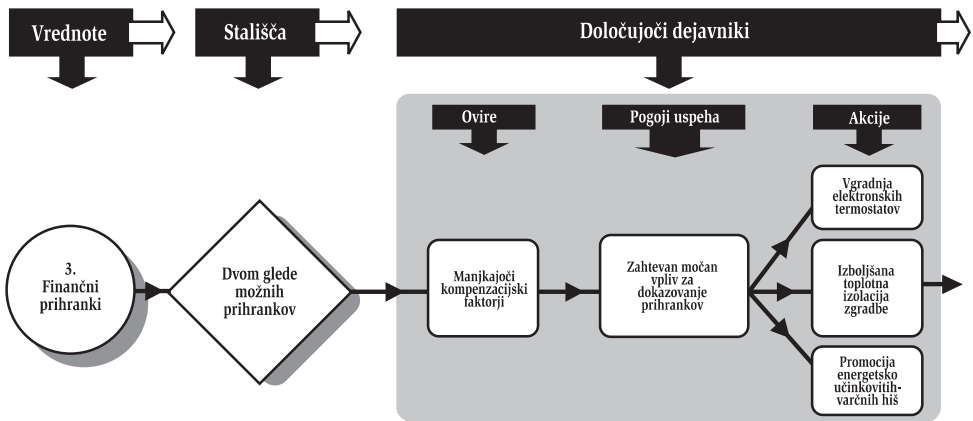
Slika 2

Proces 2: Zagotavljanje udobja

Slika 3

Proces 3: Finančni prihranki

Slika 4

Osrednje vrednote

-

1.
Nadzor
izgube

Nadzor izgube je povezan z idejo trajnostnega razvoja (zaščita interesov prihodnjih generacij) in ponuja impliciten izziv za dominantno potrošniško usmerjeno kulturo.
-

2.
Udobje

Če je rezultat izguba udobja bo ukrep energetskega varčevanja, ki morebiti začneja spremembo življenjskega stila ali navade, ogrožen. Ta dejavnik je toliko bolj pomemben, kolikor več časa ljudje preživijo v svojih domovih.
-

3.
Finančni
prihranki

Investiranje v energetske varčevanje mora biti profitabilno, imeti mora kratko vračilno dobo in vsebovati mora najmanjše možno tveganje.

Slika 5